

Werkinstructie: Bouwproces
instructie: Bouwprocesbe
Bouwprocesbepalingen W
bepalingen Werkinstructie.
Werkinstructie: Bouwproces
instructie: Bouwprocesbepa
procesbepalingen Werkinstr
bepalingen Werkinstructie: l
Werkinstructie: Bouwproces
instructie: Bouwprocesbepa
Bouwprocesbepalingen Wer
bepalingen Werkinstructie: l
Werkinstructie: Bouwproces
instructie: Bouwprocesbepa
Bouwprocesbepalingen Wer
bepalingen Werkinstructie: l
Werkinstructie: Bouwproces
instructie: Bouwprocesbepa
Bouwprocesbepalingen Wer
bepalingen Werkinstructie: l

Nederlandse Arbeidsinspectie
Ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid

Werkinstructie: Bouwproces bepalingen

Werkinstructie

Onderwerp

Algemeen/Project

Bovenliggende Procesbeschrijving

Proceseigenaar

Datum akkoord

Laatste wijziging

Auteur (laatste wijziging)

Wettelijke grondslag

Toepassingsgebied

Status

Kennisniveau

Bouwproces, hoofdstuk 2 afdeling 5 Arbobesluit

Algemeen

Toezicht en Opsporing/Actief toezicht [processenportaal](#)

Nederlandse Arbeidsinspectie | Directie Toezicht
Inspectiebrede Kenniscentrum (IKC).

-

-

Cluster Arbeid en Organisatie, Inspectiebreed Kenniscentrum
(IKC) Vakgroep Arbeid & organisatie

artikelen 2.23-2.35 Arbobesluit

Algemeen toepasbaar

Deze werkinstructie is toepasbaar bij alle bouwwerken die vallen onder de definitie van bijlage 1 bij de richtlijn 92/57/EEG (zie bijlage 1).

De werkinstructie bestaat uit 4 submodules

- Deel A) “Opdrachtgever” en “de vergewisplicht”
- Deel B) “De melding bouwwerk”
- Deel C) “Het Veiligheids- en gezondheidsplan” (V&G-plan) en
- Deel D) “Functioneren coördinatoren”

De afweging welke module(s) in samenhang zullen worden toegepast is afhankelijk van de situatie. Dit is ter beoordeling aan de inspecteur, het betreffende project en/of programma.

Openbaar

Voor het uitvoeren van een inspectie op bouwprocesbepalingen met behulp van deze werkinstructie zijn kennis, vaardigheden en ervaring vereist op de volgende gebieden:

- Arbo-opleiding ARBOP, Module J01 en bijbehorende elearning is gevolgd
- Ruime ervaring met het inspecteren van bouwlocaties en Grond-, Weg- en Waterbouw (GWW-) projecten;
- Kennis van de inhoudelijke thema's die bij de beoordeling van ontwerp/opdracht van een specifiek project en locatie meegenomen moeten worden
- Het kunnen beoordelen van projectdocumenten voor werken die in de ontwerpfase en / of uitvoeringfase zijn
- Informatieverzamelend interviewen van kernfunctionarissen (bijv. hoofduitvoerders, aannemers, coördinatoren ontwerp of -uitvoeringsfase, ontwerpers of directie van de (hoofd) uitvoerder);
- Begrijpen en toepassen van de inhoud van het wettelijk kader

Let op: Deze werkinstructie is opgesteld aan de hand van de stand van de wetenschap¹ en is geschreven voor intern gebruik bij de Nederlandse Arbeidsinspectie. Verder is de in deze werkinstructie beschreven werkwijze algemeen omschreven. Op grond van de aangetroffen situatie in een bedrijf kan **in overleg** met de projectleider gewogen worden afgeweken van de hier beschreven werkwijze. De projectleider dient de voorgenomen afwijking van de werkwijze ter besluitvorming voor te leggen aan het handhavingsoverleg.

¹ De stand van de wetenschap verwijst naar artikel 3, eerste lid, Arboret waarin wordt aangegeven dat een werkgever voor de veiligheid en gezondheid van zijn werknemers zorgt, en daarbij rekening houdt met de stand van de wetenschap en professionele dienstverlening.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Definities en afkortingen	5
3	Opbouw van de werkinstructie	6
4	Submodule A, Opdrachtgever en “zich in de ontwerpfase vergewissen van”	7
5	Submodule B De melding	12
6	Submodule C het veiligheids- en gezondheidsplan (V&G-plan)	14
7	Submodule D - Functioneren coördinatoren ontwerp- en uitvoeringsfase	17
8	De werkinstructie toepassing Beleidsregel boeteoplegging Arbeidsomstandighedenwetgeving (voetnoten 22 en 23) bij ernstig gevaar voor personen	21
9	Naslagwerken	22
Bijlage 1:	Lijst van civieltechnische werken of bouwerken	23
Bijlage 2:	Lijst van werken die voor de die voor de veiligheid en de gezondheid van de werknemers bijzondere gevaren meebrengen	24
Bijlage 3:	tekst uit Arbobesluit	25
Bijlage 4:	Deelvragen plichten opdrachtgever bij asbestsanering	28
Bijlage 5:	Matrix onderzoek opdrachtgeverschap	30

1 Inleiding

Toepassingsgebied:

Deze werkinstructie is toepasbaar voor het inspecteren en handhaven op de bouwprocesbepalingen op tijdelijke en mobiele bouwplaatsen. De bepalingen zijn van toepassing op bouwwerken die voldoen aan de criteria van de niet-limitatieve bijlage I bij de Europese richtlijn 92/57/EEG (Richtlijn tijdelijke en mobiele bouwplaatsen). Zie bijlage 2.

Afdeling 5 “Bouwproces” van het Arbobesluit bevat de artikelen 2.23 tot en met 2.35 waarin ongeveer 95 inhoudelijke voorwaarden of regels worden opgesomd. In bijlage 3 van deze werkinstructie zijn deze wettelijke bepalingen onverkort opgenomen.

In voornoemde wettekst staan onder meer bepalingen over:

- Wat we moeten verstaan onder het begrip opdrachtgever in het bouwproces
- Welke verantwoordelijkheden de opdrachtgever heeft in het kader van veilig en gezond werken
- Wat onder de ontwerpfase en wat onder de uitvoeringsfase verstaan wordt;
- De verplichte melding en afschrift daarvan ter plekke bij een bouwwerk met bepaalde grootte of duur;
- Wanneer een V&G-plan verplicht is;
- Uit welke elementen een V&G-plan moet bestaan;
- Wanneer er coördinatoren ontwerp- of uitvoeringsfase aangesteld moeten worden;
- Wat de taken van deze coördinatoren zijn;
- Wat de verantwoordelijkheden van de opdrachtgever en van de uitvoerende partij t.a.v. hun coördinatoren zijn etc. etc.

Eigen veiligheid inspecteurs:

Met betrekking tot (voorwaarden voor) de eigen veiligheid van inspecteurs wordt een in- of externe arbodienst ingeschakeld. De interne RI&E van de Nederlandse Arbeidsinspectie is daarbij leidend.

2 Definities en afkortingen

- Bouwplaats: elke tijdelijke of mobiele arbeidsplaats waar civieltechnische werken of bouwwerken tot stand worden gebracht, waarvan een niet-uitputtende lijst is opgenomen in bijlage I bij de richtlijn bedoeld in [artikel 2.23, onder a](#)
- Bouwwerk: een civieltechnisch werk of bouwwerk als bedoeld onder a
- BTO keuzen: bouwkundige, technische en organisatorische keuzen
- Bijzondere gevaren: gevaren die de aan de reguliere bouwactiviteiten verbonden gebruikelijke risico's overstijgen. Dit zijn onder meer de gevaren uit de niet-limitatieve bijlage 2 van de Europese richtlijn (zie bijlage 2) maar ook de eventuele aanwezigheid van asbest, asbesthoudende producten, verontreinigde grond, verontreinigd (grond)water en verontreinigde waterbodems. Zie verder onder submodule B, punt 1.
- CO = Coördinator ontwerpfase
- CU = Coördinator uitvoeringsfase
- DBFMO = contractvorm waarin Design, Build, Finance, maintenance, operate in één contract geregeld is
- Locatiebeginsel = Het locatiebeginsel regelt hoe de recidive/herhalingsaanpak wordt toegepast bij ondernemingen (rechtspersonen) met meerdere vestigingen en werkzaam op verschillende locaties. Alleen voor bouwbedrijven die langer dan zes maanden op één bouwlocatie werkzaam zijn, wordt die bouwlocatie beschouwd als organisatorische eenheid, op basis waarvan de recidive wordt bepaald.
- OG = Opdrachtgever
- Ontwerpfase: de studie-, ontwerp- en uitwerkingsfase van het ontwerp van een bouwwerk
- Ontwerpde partij = degene die zich jegens de opdrachtgever of de opdrachtgever-consument verbonden heeft om in het bouwproces de ontwerpde functie te vervullen
- Opdrachtgever-consument = de natuurlijke persoon die niet handelt in de uitoefening van een beroep of bedrijf, voor wiens rekening een bouwwerk tot stand wordt gebracht
- UP = Uitvoerende partij
- Opdrachtgever:
  - degene voor wiens rekening een bouwwerk tot stand wordt gebracht, dan wel;
  - op wiens initiatief een bouwwerk tot stand wordt gebracht, dan wel;
  - de onder 1 en 2 bedoelden tezamen;
- De Richtlijn = Richtlijn nr. 92/57/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 24 juni 1992 betreffende de minimumvoorschriften inzake veiligheid en gezondheid voor tijdelijke en mobiele bouwplaatsen (PbEG 1992, L 245);
- Uitvoerende partij: degene die zich jegens de opdrachtgever, bedoeld in onderdeel c, sub 1° of de opdrachtgever-consument verbonden heeft om in het bouwproces de uitvoerende functie te vervullen.
- Uitvoeringsfase: de fase waarin het bouwwerk materieel tot stand wordt gebracht
- Turn-key-overeenkomst = Een overeenkomst waarbij de aannemer zich jegens een opdrachtgever verplicht om tegen betaling van een vast bedrag een gebouw naar eigen ontwerp geheel ingericht, ingeregeld en bedrijfsklaar of bewoningsgereed op te leveren.

3 Opbouw van de werkinstructie

De vier submodules van deze werkinstructie richten zich met name op de inhoudelijke beoordeling van de volgende vragen:

- a. Heeft de **opdrachtgever** zich er **in de ontwerpfase** door het ontwerp en de opdracht van **vergewist** dat de werkgevers en zelfstandigen in de uitvoeringsfase in staat zijn te voldoen aan arboverplichtingen?
- b. Is de **melding** van de voorgenomen totstandbrenging van het bouwwerk vooraf gedaan?
- c. Bevat het **V&G-plan** een inventarisatie en evaluatie van de projectspecifieke bijzondere gevaren, samenloopgevaren en/of gevaren die samenhangen met doorgaande exploitatie? Bevat het plan de juiste maatregelen om daarmee om te gaan en de bouwkundige, technische en organisatorische keuzen (BTO-keuzen)² die als gevolg van de exercitie onder module A gemaakt zijn?
- d. Kunnen de **coördinatoren** hun taken naar behoren vervullen, oefenen ze deze naar behoren uit? Nemen opdrachtgever en uitvoerende partij zodanige maatregelen dat de coördinatoren hun taken **naar behoren kunnen vervullen en naar behoren uitoefenen**?

Bij elke inspectievraag wordt achtereenvolgens gekeken naar:

1. Aanwezigheid. Dat wil zeggen of er iets gedaan is of dat er (helemaal) niets aan gedaan is. Heeft men niets gedaan op het onderwerp van een vraag, dan is sprake van een overtreding van het betreffende artikel. Bijvoorbeeld: is er wel/geen V&G-plan, staan daar alle hoofdstukken in, is er een coördinator aangesteld, werd er wel/niet in de ontwerpfase gekeken naar risico's etc.
2. Adequaatheid/juistheid. Dat wil zeggen dat er op het onderwerp van een vraag wel iets mee gedaan is, maar in onvoldoende mate. Bijvoorbeeld: er is weliswaar een V&G-plan met alle hoofdstukken, maar die bevatten niet de juiste informatie. Dit is o.a. het geval als bij "samenloopgevaren" de "normale" gevaren staan (bijv. valgevaar), maar niet het getroffen worden door vallende voorwerpen omdat er meerdere mensen boven en naast elkaar werken. Of als bij het hoofdstuk "BTO-keuzen" alleen standaard maatregelen staan (bijv. steiger, tilhulp, stutten talud etc.) maar niet aangeven is of die maatregelen tijdens deze specifieke bouw op die locatie inderdaad genomen kunnen worden (o.a. of er genoeg ruimte, tijd, toegang etc. daarvoor aanwezig zal zijn).

Dus wordt bij elke vraag eerst nagegaan of er iets van aanwezig is (bijv. V&G-plan) of iets gedaan is (bijv. coördinator aangesteld). Indien dat zo is, wordt nagegaan of de juiste zaken erin staan (bijv. specifieke risico's voor het bouwwerk, juiste maatregelen inzake bepaalde samenloopgevaren) dan wel of deze goed uitgevoerd worden.

De informatie over bovenstaande vragen kan uit locatie-inspecties, uit documenten, digitale informatiesystemen zoals BIM (zie kader), en uit verklaringen van opdrachtgever, ontwerpende partijen, uitvoerende partij(en), werkgevers en werknemers gehaald worden.

Digitalisering in het bouwproces

Opdrachtgevers, aannemers en andere partijen (architecten en bouwkundig adviesbureaus) maken steeds meer gebruik van 3D bouwwerkinformatiemodellering in het bouwproces (BIM). Ook grote infrastructurele werken worden steeds vaker in BIM uitgevoerd. Het biedt partijen de mogelijkheid digitaal samen te werken in een cloudomgeving waarbij alle relevante stuurinformatie over het bouwwerk door alle partijen raadpleegbaar is. Per bouwfase kan het bouwwerk gevisualiseerd worden en kunnen mogelijke fouten in ontwerp vroegtijdig gesignaleerd worden. Ook veiligheid en gezondheid kunnen in BIM worden geïntegreerd.

² "BTO-keuzen" staat voor Bouwkundige, Technische en Organisatorische keuzen (zie art. 2.28 lid 2 onder f Arbobesluit)

4 Submodule A, Opdrachtgever en “zich in de ontwerpfase vergewissen van”

Het opdrachtgeversbegrip

In het kader van het bouwproces wordt aangemerkt als opdrachtgever:

1. degene voor wiens rekening een bouwwerk tot stand wordt gebracht, dan wel;
2. op wiens initiatief een bouwwerk tot stand wordt gebracht, dan wel;
3. de onder 1 en 2 bedoelden tezamen

De opdrachtgever-consument

Er kan ook sprake zijn van een ander type opdrachtgever. In art. 1.1, tweede lid onder d arbobesluit wordt de definitie van de opdrachtgever-consument omschreven: de natuurlijke persoon die niet handelt in de uitoefening van een beroep of bedrijf, voor wiens rekening een bouwwerk tot stand wordt gebracht. Voor de categorie opdrachtgever-consument is een aparte bepaling opgenomen in artikel 2.34 arbobesluit. In het geval van een opdrachtgever-consument zorgt de ontwerpende partij ervoor dat aan alle verplichtingen van de opdrachtgever wordt voldaan.

Onderzoek naar opdrachtgeverschap/verantwoordelijkheden
Er wordt grondig onderzocht en bij de handhaving omschreven wat de rollen van de betrokken partijen zijn (geweest) als het gaat om verplichtingen uit het Arbobesluit Afdeling 5 Bouwproces. De onderbouwing van de rollen en daarbij horende verantwoordelijkheden van de partijen wordt door de inspecteur vastgelegd in de handavingscorrespondentie.

Uitgangspunt is te onderzoeken welke partijen welke invloed hebben op de arboverplichtingen van werkgevers en zelfstandigen in de uitvoeringsfase. Dit onderzoek vindt breed plaats, dus betreft zowel elementen van voor wiens rekening het bouwwerk tot stand wordt gebracht als elementen van op wiens initiatief een bouwwerk tot stand wordt gebracht.

(Onderzoeks-)elementen, vragen en documenten die daarbij een rol spelen:

- Melding van het bouwwerk aan de Arbeidsinspectie
- V&G-plan
- Contractstukken
- Vergunningen (afgeleide daarvan is: wie heeft het bouwveiligheidsplan in het kader van de
- omgevingsvergunning opgesteld?)

Identificeren van de opdrachtgever

1. Namens wie is de kennisgeving gedaan?
2. Is er sprake van opdrachtgever-consument?
3. Zo ja stel vast wie is (zijn) de ontwerpende partij(en)
4. Zouden er meerdere opdrachtgevers kunnen zijn?
5. Wie betaalt de rekening voor de opdracht? Voor wiens rekening komt een bouwwerk tot stand?
6. Op wiens initiatief wordt het bouwwerk tot stand gebracht?
7. Was het bouwwerk zonder de initiatiefnemer wel tot stand gekomen?
8. Heeft hij door concrete daden de aanzet gegeven tot het (laten) ontstaan van het bouwwerk?

Vragen op basis van het V&G-plan:

1. VG-plan uitvoeringsfase is aanwezig, incl. VG-plan ontwerp-fase. In wiens opdracht is het V&G-plan opgesteld? Waar ligt de verantwoordelijkheid?
2. VG-plan uitvoeringsfase aanwezig, geen V&G-plan ontwerp-fase? In wiens opdracht opgesteld? Waar ligt de verantwoordelijkheid?
3. VG-plan niet aanwezig? Waarom niet?
4. Check bij de betreffende partij of deze feitelijk opdrachtgever is en aan de definitie voldoet. Verklaringen en documenten gelden als bewijs.

Vragen op basis van de schriftelijke overeenkomst: art 2.32, tweede lid

Als er een schriftelijke overeenkomst is, kan de opdrachtgever hieruit worden vastgesteld?

- PS: eerdere vraag is : waaruit blijkt dat er een CO is aangesteld? Zie artikel 2.28, 2e lid onder a: moet zijn opgenomen in VG-plan

Overige vragen:

- Als er een CO is aangesteld: wie heeft dit dan gedaan? Waar blijkt dit uit?
- Wie heeft onderzoeken en rapporten laten uitvoeren / opstellen als bedoeld in 2.28, lid 2 onder b? Waar blijkt dit uit?

Hulpvragen:

Tijdens de gesprekken met relevante functionarissen (projectleiders/coördinator VG/opdrachtgever/initiatiefnemer) kunnen de volgende hulpvragen gesteld worden:

1. Wie besteedt het bouwwerk aan?
2. Wie formuleert / stelt de eisen aan het op te leveren bouwwerk?
3. Wie staat vermeld als opdrachtgever?
4. Wie heeft de bouwmelding gedaan?
5. Wie geeft de opdracht tot het bouwen/ontwerpen van het bouwwerk?
6. Wie heeft de coördinator Ontwerpfase aangesteld?
7. Wie heeft de overeenkomst met de uitvoerende partij opgesteld m.b.t. de taken van de coördinator uitvoeringsfase?
8. Wie biedt de randvoorwaarden (veilige bouwplaats, tijd, geld, reële planning)?
9. Wie betaalt de rekening voor het bouwwerk?
10. Wie zorgt voor de coördinatie van activiteiten?
11. Wie levert informatie of kennis?

Het geheel van onderzochte elementen met betrekking tot verplichtingen uit het bouwprocesbesluit wordt onderbouwd opgenomen in de handavingscorrespondentie. Wanneer degene voor wiens rekening en degene op wiens initiatief het bouwwerk tot stand wordt gebracht in 1 persoon/bedrijf verenigd zijn, wordt dus in de handhaving omschreven uit welke onderdelen het opdrachtgeverschap bestaat. Er wordt opgenomen welke elementen van “voor wiens rekening” en “op wiens initiatief” in 1 persoon/bedrijf verenigd zijn. Hiervoor kun je de matrix gebruiken die als bijlage 5 bij deze werkinstructie is gevoegd.

Wanneer het opdrachtgeverschap niet in 1 persoon/bedrijf is verenigd (op basis van de breed onderzochte en vastgelegde onderdelen van het opdrachtgeverschap en de onderzochte elementen voor “voor rekening van” en “op wiens initiatief”) kunnen beide personen/bedrijven als opdrachtgever worden beschouwd. Beide partijen kunnen dus een (afzonderlijk) beboetbare overtreding begaan. Daarvoor is het noodzakelijk dat partijen worden geconfronteerd met eventueel uiteenlopende bevindingen of afgelegde verklaringen, en dat dit eveneens in de handhaving wordt opgenomen. Daarnaast wordt onderzocht en vastgelegd welke inspanningen door welke opdrachtgever worden of zijn verricht om ervoor te zorgen dat de overtreding wordt/werd voorkomen.

“Zich in de ontwerpfase vergewissen van”

De opdrachtgever dient zich in de ontwerpfase ervan te vergewissen dat werkgevers en zelfstandigen in de uitvoeringsfase in staat zullen zijn de arboverplichtingen na te komen (conform art. 2.26 Arbobesluit). Deze verplichting wordt ook wel de vergewisplicht genoemd en is met het doorlopen van twee stappen te beantwoorden. Dit noemen we de twee stappen van ontwerppreventie:

Stap 1 Is de opdrachtgever in de ontwerpfase nagegaan welke risico's als gevolg van ontwerp of opdracht (kunnen) ontstaan tijdens de uitvoeringsfase?

De opdrachtgever zal moeten kunnen aangeven hoe en wanneer dit is nagegaan, of dat ergens vastgelegd is dan wel wie daar informatie over kan geven. Tevens wordt beoordeeld of dat tijdig genoeg is gedaan en of de bijzondere gevaren voldoende ingeschat en beoordeeld zijn. Deze keuzen zullen gebaseerd moeten zijn op een projectmatige inventarisatie van de risico's (RI&E, onderzoeksrapporten, bijzondere gevaren, samenloop, wisselwerking doorlopende exploitatie etc). In de Niet-bindende handleiding³ voor een beter begrip en de toepassing van Richtlijn 92/57/EEG (uitgave Europese Commissie) staan voorbeelden van risico's die als gevolg van ontwerp of opdracht kunnen ontstaan tijdens de uitvoeringsfase. Tevens staan daarin voorbeelden van concrete maatregelen en BTO-keuzen als invulling van deze vergewisplicht

De feitenverzameling op deze vraag bestaat dus uit het interviewen van personen en/of het bestuderen van documenten. In ieder geval moet een coördinator ontwerpfase deze informatie kunnen leveren.

De coördinator voor de ontwerpfase ziet toe op het, tijdens het ontwerpproces, beoordelen van de risico's die het gevolg zijn van de keuzen die in het ontwerpproces worden gemaakt. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan risico's verbonden aan:

- de plek van het bouwwerk op de locatie,
- de vorm,
- het volume
- de voorkeur voor uitstraling van het bouwwerk
- materiaalkeus

Hulpvragen die daarbij gesteld kunnen worden mede op basis van de aangeleverde V&G documenten:

1. Is in de ontwerpfase een coördinator aangesteld?
2. Zo ja, wanneer (in welke fase van het ontwerpproces)?
3. Zijn de bijzondere gevaren goed ingeschat en beoordeeld?
4. Welke taken en verantwoordelijkheden heeft deze coördinator toebedeeld gekregen?
5. Op welke wijze is de coördinator nagegaan welke risico's als gevolg van het ontwerp of opdracht kunnen ontstaan tijdens de uitvoeringsfase?
6. Is er gebruik gemaakt van een leidraad, zo ja welke?

³ [Niet-bindende handleiding voor een beter begrip en de toepassing van Richtlijn 92/57/EEG betreffende de minimumvoorschriften inzake veiligheid en gezondheid voor tijdelijke en mobiele bouwplaatsen - Publications Office of the EU \(europa.eu\)](#)

Schriftelijk vastleggen (nog) niet verplicht

Overigens vormt artikel 2.26 op zich nog geen basis/plicht om de beoordeling van de gevaren en bijbehorende maatregelen schriftelijk vast te leggen. Wel als een V&G-plan verplicht is (zie submodule B): daarin dient hij deze "BTO-keuzen" vast te leggen. Indien er op één of meer onderstreepte aspecten uit bovenstaande onvoldoende informatie wordt geleverd, dan is dat een overtreding op dit punt.

Handhaving, op welk moment?

Er kan pas gehandhaafd worden als de ontwerpfase afgelopen is. Pas op het moment van aanbesteding kan de eis voor dit bouwproject worden gesteld. Afhankelijk van de aan te spreken partij is het zogeheten locatiebeginsel al dan niet van toepassing. Voor het bepalen of het locatiebeginsel van toepassing is, wordt hierbij verwezen naar de Werkinstructie locatiebeginsel op de Kennisbank (onder Arbo, Wet- en regelgeving).⁴

Mocht de opdrachtgever op de hoofdvraag uit stap 1 wel reeds acties ondernomen of risico's vastgesteld hebben, dan wordt de volgende vraag gesteld (**Stap 2**):

De vergewisplicht

Het doel van de bepaling is dat opdrachtgevers geen opdracht verstrekken zonder dat zij vaststellen dat deze opdracht gezond en veilig is uit te voeren. (Bron: advies Raad van State)

Stap 2 Heeft de opdrachtgever zich er in de ontwerpfase van vergewist⁵ dat tijdens de bouw(uitvoerings)fase de nodige maatregelen getroffen kunnen worden in de specifieke situatie?

Deze verantwoordelijkheid wordt de vergewisplicht genoemd.

Wat betekent het dat je als opdrachtgever ervan vergewist dat de werkgevers en zelfstandigen op de bouwplaats aan hun arboverplichtingen kunnen voldoen? Deze vergewisplicht is veelomvattend. Enkele terreinen en voorbeelden (niet-limitatief) zijn o.a.:

- het (laten) inventariseren van gevaren en risico's die verbonden zijn aan het bouwwerk.
  - Het opstellen van een projectspecifieke risicoinventarisatie en evaluatie.
- het maken van bouwkundige, technische en organisatorische

⁴ locatiebeginsel (rijksweb.nl)

⁵ Vergewissen wordt door de Raad van State niet gezien als "zekerstellen". Om te voorkomen dat uit "zeker stellen" meer wordt afgeleid dan de inspanningsverplichting die is beoogd, is 'zeker te stellen' in het besluit vervangen door: zich ervan te vergewissen. Een verplichting om zeker te stellen is tweeslachtig als die zekerstelling ziet op het in staat stellen van betrokken werkgevers en zelfstandigen om hun verplichtingen na te komen. De nieuwe bewoording sluit goed aan bij het doel van de bepaling, namelijk dat opdrachtgevers geen opdracht verstrekken zonder dat zij vaststellen dat deze opdracht gezond en veilig is uit te voeren. (Bron: advies Raad van State)

keuzen (BTO) in de ontwerpfase waarmee gevaren en risico's kunnen worden voorkomen.

- Projectspecifieke keuzes maken en vastleggen waarmee gevaren en risico's worden voorkomen.
- het zoveel mogelijk beperken van de resterende risico's en op het bieden van randvoorwaarden die veilig en gezond werken mogelijk maken (zoals een goede planning, coördinatie, voldoende tijd en geld).
  - Vastleggen van restrisico's / controleren of deze zoveel mogelijk beperkt zijn.
  - Bewuste keuzes in de genoemde randvoorwaarden
- Ook is het mogelijk bij de aanbesteding te kijken naar past performance en de inzet om gezond en veilig werken te hanteren als selectie criterium.
  - Keuze vooraf van partijen die veiligheid en gezondheid (aantoonbaar) hoog in het vaandel hebben.
- Het waarborgen van toezicht in alle fasen van het bouwproces speelt ook een belangrijke rol. Dit toezicht heeft voor de opdrachtgever betrekking op de taken die de coördinator ontwerpfase moet uitvoeren. Daarnaast heeft dit toezicht ook te maken met de afspraken die de opdrachtgever met de uitvoerende partij heeft gemaakt over de taken die de coördinator van de uitvoerende partij dient uit te voeren. De uitvoerende partij heeft daarbij ook nog een zelfstandige verantwoordelijkheid voor het uitvoeren van toezicht op de bouwplaats. De werkgevers hebben ook een zelfstandige taak voor het uitvoeren van toezicht op hun eigen werknemers.
  - De organisatie van het toezicht
- Het belang van het aanstellen en de taken goed (kunnen) laten uitvoeren door coördinator ontwerpfase c.q coördinator uitvoeringsfase.
  - Aanstellen van en eisen stellen aan competentie en uitvoeren van taken coördinatoren.
- De opdrachtgever laat bij de calculatiefase de arborisico's uit het V&G-plan meenemen.
  - Rekenen met ARBO

Het uiteindelijke doel is dat je als opdrachtgever serieus vantevoren (in de ontwerpfase) nagaat dat de werkgevers op de bouwplaats aan hun arboverplichtingen kunnen voldoen. Als opdrachtgever doe je daarvoor het belangrijke voorwerk. Hoe beter die basis hoe veiliger het werk kan worden uitgevoerd.

De betreffende arboverplichtingen zijn vastgelegd in de Arboret:

- Elke werkgever heeft een zorgplicht voor zijn werknemers (artikel 3 Arboret)
- Elke werkgever moet de arborisico's voor zijn werknemers inventariseren en evalueren (RI&E; artikel 5 Arboret)
- Elke werkgever moet voorlichting en onderricht geven over arborisico's en maatregelen (artikel 8
- Arboret)

Als opdrachtgever moet je er tijdig voor zorgen dat de werkgevers/zelfstandigen op de bouwplaats deze verplichtingen kunnen nakomen. Het gaat dus om een gezamenlijke verantwoordelijkheid van opdrachtgever en uitvoerende partij (werkgevers en zelfstandigen).

Bouwkundige, technische en organisatorische keuzes

Als opdrachtgever maak je daarvoor bewuste keuzes in het bouwproces. Dit is zoals gezegd één van de onderdelen van de vergewisplicht. Deze BTO-keuzes leg je vast in het V&G-plan.

De opdrachtgever zal zich inzake de risico's/gevaren uit stap 1 ervan moeten vergewissen of voldoende tijd, ruimte, toegang, middelen, gelegenheid etc. is in de uitvoering om adequate maatregelen te treffen. Dit veronderstelt dat hij beoordeelt of de maatregelen in deze specifieke (bouw)situatie inderdaad getroffen kunnen worden. Het noemen van standaardmaatregelen (bijv. steiger plaatsen, tilhulp gebruiken, gebied afzetten, verkeersplan, ruime opslag materialen, niet gelijktijdig in elkaars buurt werken, kleinere plafondplaten) is niet de bedoeling van deze vraag. Hij moet beoordelen of de voorgeschreven maatregelen ook daadwerkelijk **kunnen** worden gebruikt en toegepast **op deze specifieke** plek en in **dit project**. Dan is er pas sprake van "zich vergewissen van" de gevolgen van de opdracht voor de arbo in de uitvoeringsfase en/of de uitvoerbaarheid van de in de uitvoeringsfase te nemen maatregelen.

Voorbeelden van BTO-keuzes

In de *Niet-bindende handleiding*⁶ voor een beter begrip en de toepassing van Richtlijn 92/57/EEG (uitgave Europese Commissie) staan talloze voorbeelden van bouwkundige, technische en organisatorische keuzes voor zowel de ontwerpfase als de uitvoeringsfase. In de uitvoeringsfase zullen doorgaans technische en organisatorische keuzes worden gemaakt. Het zal echter ook voorkomen dat er in de uitvoeringsfase bouwkundige keuzes worden gemaakt die afwijken van hetgeen in de ontwerpfase is besloten. Er is dan sprake van "nieuwe" ontwerpkeuzes waarbij de ontwerpfase als het ware herleeft.

Samenvattend: het gaat bij zich vergewissen en de verantwoordelijkheid van de opdrachtgever dus om de omgang met gevaren en risico's die in de ontwerpfase te voorzien en te beïnvloeden zijn en BTO-keuzes die in de ontwerpfase worden gemaakt. Niet om uitvoeringsrisico's die op de werkvloer kunnen ontstaan, bijvoorbeeld als gevolg van een samenloop van niet voorzienbare omstandigheden.

Hulpvragen bij het vaststellen van de mate waarin de opdrachtgever de vergewisplicht voldoende heeft nageleefd:

1. Heeft de opdrachtgever een CO aangesteld? Zo ja wanneer (tijdig?)

2. Heeft de opdrachtgever een schriftelijke overeenkomst met de uitvoerende partij opgesteld? Zo ja wat is daar dan precies in vastgelegd?
3. Heeft de opdrachtgever een V&G-plan opgesteld waarin de gevaren en risico's die verbonden zijn aan het bouwwerk zijn geïnventariseerd?
4. Zijn er in dit V&G-plan vanuit de ontwerpfase onderbouwde BTO-keuzes gemaakt waarmee risico's in de uitvoeringsfase voorkomen kunnen worden?
5. Heeft de opdrachtgever gezocht naar aanpassing van het ontwerp of heeft hij redelijke argumenten waarom dat niet kan? Als de opdrachtgever beperkende factoren voor het treffen van maatregelen heeft vastgesteld, dan is deze vraag aan de orde.

⁶ [Niet-bindende handleiding voor een beter begrip en de toepassing van Richtlijn 92/57/EEG betreffende de minimumvoorschriften inzake veiligheid en gezondheid voor tijdelijke en mobiele bouwplaatsen - Publications Office of the EU \(europa.eu\)](#)

Mochten opdracht/ontwerp problemen opleveren om in de uitvoeringsfase de juiste maatregelen te kunnen treffen, dan dient de opdrachtgever te zoeken naar alternatieven in ontwerp/opdracht. Tenzij hij redelijke argumenten heeft waarom dat in dit geval niet kan. Tijdens onderzoek wordt aandacht besteed aan die argumenten waarom er niet gezocht is naar alternatieven en/of het ontwerp/de opdracht niet kon worden aangepast. Bevindingen, verklaringen en bevestiging daarvan worden in de handhaving opgenomen.

6. Zijn de resterende risico's zoveel mogelijk beperkt?
7. Heeft de opdrachtgever de randvoorwaarden gecreëerd voor de uitvoerende partij om adequate V&G maatregelen te treffen?
8. Is de planning zodanig dat risico's ten gevolge van tijdsdruk, overlappende werkzaamheden zijn voorkomen?
9. Is de veiligheidscoördinatie helder en eenduidig geregeld?
10. Is er voldoende budget om benodigde veiligheidsmaatregelen te kunnen nemen?
11. Hanteert de opdrachtgever het criterium past performance bij aanbestedingen? Is de inzet om veilig en gezond te werken een selectiecriterium hierbij?
12. Ziet de opdrachtgever er op toe dat de CO zijn werk naar behoren kan vervullen en ook daadwerkelijk uitoefent? Hoe doet hij dat?
13. Gaat de opdrachtgever na of de afspraken uit de schriftelijke overeenkomst met de uitvoerende partij daadwerkelijk worden nagekomen?

Handhaving:

Heeft de opdrachtgever zich er in onvoldoende mate van vergewist, dan kan daarop gehandhaafd worden. Daarvoor moet de inspecteur wel (inhoudelijk) aangegeven hebben dat dit helemaal niet beoordeeld is of onjuist/onvoldoende beoordeeld is.

Als de opdrachtgever in deze helemaal niets uitgevoerd heeft, is dat een overtreding van artikel 2.26. Wanneer de opdrachtgever wel naar alternatieven gezocht heeft of argumenten heeft aangevoerd waarom aanpassing van het ontwerp niet redelijk zou zijn, dient inhoudelijk goed gemotiveerd te zijn welke alternatieven er wel zijn/hij wel ziet. Of zal goed gemotiveerd moeten zijn waarom de argumenten die aangevoerd worden niet redelijk zijn.

Wettelijke grondslag

Deze submodule A is gebaseerd op artikel 2.26 van het Arbobesluit.

Hieronder is het feitnummer opgenomen en de daarbij behorende handhavinginstrumenten. Voor niet genoemde feitnummers raadpleeg de Kennisbank in DIWI.

Feitnummer	Omschrijving	Instrument
B20260101	De opdrachtgever is verplicht in de ontwerpfase zich ervan te vergewissen dat de betrokken werkgevers en zelfstandigen in staat zijn de verplichtingen die gelden in de uitvoeringsfase na te komen.	OO; Eis. Kan meerdere partijen betreffen! (zie pagina 7-8 van deze werkinstructie)

5 Submodule B De melding

De opdrachtgever is verplicht voor aanvang van de werkzaamheden op de bouwplaats het bouwwerk te melden aan de Nederlandse Arbeidsinspectie.

Deze meldingsplicht geldt als:

- a. De geraamde duur van de totstandbrenging van het bouwwerk meer dan 30 werkdagen beslaat en op die bouwplaats meer dan 20 werknemers tegelijkertijd arbeid zullen gaan verrichten OF:
- b. Met de totstandbrenging van het bouwwerk meer dan 500 mensdagen gemoeid zijn

Een afschrift van deze melding dient zichtbaar op de bouwplaats te zijn aangebracht. Indien met betrekking tot de in de melding opgenomen gegevens een verandering optreedt, wordt deze dienovereenkomstig gewijzigd.

Als er geen melding is gedaan terwijl het bouwwerk op basis van de criteria wel gemeld zou moeten worden, levert dit een overtreding met directe boete op (ODB).

De ODB luidt: het aanvangen met werkzaamheden op een bouwplaats zonder schriftelijke kennisgeving aan de Nederlandse Arbeidsinspectie over de voorgenomen totstandkoming van het bouwwerk.

Als de melding niet zichtbaar op de bouwplaats is aangebracht levert dit een overige overtreding op (OO). Als de melding niet is bijgewerkt bij een verandering in gegevens van de melding is dit eveneens een OO.

Toelichting:

De tijdige melding van het bouwwerk stelt de Nederlandse Arbeidsinspectie in staat om toezicht te kunnen uitoefenen op de naleving van de arbowettelijke verplichtingen op de betreffende bouwplaats. Voor het melden gebruikt de opdrachtgever of iemand die namens hem de melding doet het digitale meldingsstelsel van de Nederlandse Arbeidsinspectie: www.nlarbeidsinspectie.nl (onder: melden bouwwerk). De gevraagde gegevens zijn gebaseerd op het model op grond van bijlage III bij de (Europese) richtlijn tijdelijke en mobiele bouwplaatsen.

• De meldingscriteria:

Van 500 mensdagen is sprake als 10 mensen 50 dagen werken, of 5 mensen 100 dagen, of andere combinaties waarbij de som van het aantal werknemers per dag van alle dagen waarop gewerkt wordt boven de 500 uitkomt.

• Melding vooraf

Op het moment dat er zicht bestaat op de daadwerkelijke aanvang van de werkzaamheden op de bouwplaats moet er een melding worden gedaan door de opdrachtgever. De gegevens van de melding kunnen vanaf het moment dat er is gemeld veranderen. Dit kan betrekking hebben op bijvoorbeeld de betrokken partijen, namen contactpersonen maar ook de vermoedelijke duur van het project en de aanvangsdatum. De opdrachtgever zorgt er voor dat deze gegevens gewijzigd worden in het digitale meldingsstelsel van de Nederlandse Arbeidsinspectie. Een afschrift van deze melding is op de bouwplaats zichtbaar opgehangen.

Bij het handhaven op de meldingsplicht moet bepaald worden wie de opdrachtgever is. De werkwijze hiervoor staat beschreven in Submodule A.

Handhaving

Submodule B is gebaseerd op artikel 2.27 van het Arbobesluit.

Hieronder is het feitnummer opgenomen en de daarbij behorende handhavinginstrumenten. Voor niet genoemde feitnummers raadpleeg de Kennisbank in DIWI.

Feitnummer	Omschrijving	instrument
B20270101	De opdrachtgever, bedoeld in art. 1.1 Arbobesluit meldt de toezichthouder voor aanvang van de werkzaamheden op de bouwplaats de voorgenomen totstandbrenging van een bouwwerk, indien a. de geraamde duur van de totstandbrenging van het bouwwerk meer dan 30 werkdagen beslaat en op die bouwplaats meer dan 20 werknemers tegelijkertijd arbeid zullen gaan verrichten, of b. met de totstandbrenging van het bouwwerk meer dan 500 mensdagen zullen zijn gemoeid. De ODB luidt: Het aanvangen met werkzaamheden op een bouwplaats zonder schriftelijke kennisgeving aan de Nederlandse Arbeidsinspectie over de voorgenomen totstandkoming van het bouwwerk	ODB
B20270102	Een afschrift van de melding wordt zichtbaar op de bouwplaats aangebracht. Indien met betrekking tot de in de melding opgenomen gegevens een verandering optreedt, wordt deze dienovereenkomstig gewijzigd	OO

6 Submodule C het veiligheids- en gezondheidsplan (V&G-plan)

Als een V&G plan verplicht is, dienen opdrachtgever en uitvoerende partij dat in te vullen. Dit geldt voor beiden voor zover de voortgang van het bouwproces dit bij de een of bij de ander neerlegt. Een V&G-plan is verplicht als:

- a. melding verplicht is (dus bij een bepaald(e) duur, volume of aantal werknemers; zie 2.27 Arbobesluit en submodule B) of als;
- b. het werk zogenaamde “bijzondere” gevaren bevat, waaronder de gevaren benoemd in de niet-limitatieve bijlage 2 van de Europese richtlijn, zie bijlage 2 bij deze werkinstructie.

Die grens, wat door de opdrachtgever en wat door de uitvoerende partij moet gebeuren is situationeel afhankelijk. Of de opdrachtgever al iets kan weten van de zaken die hij in het plan moet opschrijven, bijvoorbeeld over de zogenaamde “samenlooprisico’s”, over “de betrokken ondernemingen op de bouwplaats” of over “de wijze waarop toezicht op de maatregelen wordt uitgeoefend”, kan per project verschillen.

Het is van belang dat in een eventueel boeterapport wordt omschreven welke fase van het bouwproces (de voortgang in het bouwproces) het betreft, wat er in die fase door de betrokken partijen moet zijn uitgevoerd, en wat er daadwerkelijk is uitgevoerd.

Dus verschilt ook wat er vervolgens op het bordje van de opdrachtgever of van de latere uitvoerende partij terecht komt.

Artikel 2.28 verwoordt dat in de aanhef van lid 2:

“Afhankelijk van de voortgang in het bouwproces, worden in het V&G plan ten minste vermeld...”:

- een beschrijving van het tot stand te brengen bouwwerk,
- de ondernemingen ter plekke en
- de namen van de coördinator(en) ontwerp- en uitvoeringsfase.

Naast de vraag of bovenstaande zaken in het V&G plan staan, wordt het plan ook beoordeeld op de volgende vragen:

1. Bevat het plan een inventarisatie en evaluatie van de specifieke gevaren, samenloopgevaren, en specifieke gevaren die samenhangen met doorgaande exploitatie?

“Samenloopgevaren” (de wetgeving spreekt van specifieke gevaren die het gevolg zijn van de gelijktijdige en achtereenvolgende uitvoering van de bouwwerkzaamheden) ontstaan doordat meerdere personen naast of na elkaar werken.

Daarnaast kunnen derden in de buurt of na werkzaamheden aanwezig zijn: de inventarisatie en evaluatie van specifieke gevaren van de wisselwerking met doorgaande exploitatiewerkzaamheden dient ook in het V&G-plan vermeld en opgenomen te zijn.

Specifieke gevaren zijn gevaren die de aan de reguliere bouwactiviteiten verbonden gebruikelijke risico’s overstijgen.

Hieronder vallen ook: de eventuele aanwezigheid van asbest (-houdende producten zoals bedoeld in artikel 4.37, verontreinigde grond, verontreinigd (grond)water, verontreinigde waterbodems.

De inventarisatie en evaluatie van deze gevaren dienen dus vermeld en opgenomen te worden in het V&G plan.

De standaard gevaren op een bouwplaats of Grond-, Weg- en Waterbouw (GWW)-werk dus niet: individueel werken op hoogte, zwaar tillen of de standaard chemische stoffen horen in de “gewone” risico-inventarisatie en –evaluatie (RI&E) van de werkgever thuis, niet in het V&G plan.

Handhaving:

Indien de inventarisatie en evaluatie van bijzondere gevaren c.q. samenloop en doorgaande exploitatie in het plan ontbreken dan wordt daarop gehandhaafd. Ook geldt hier weer dat de inspecteur moet motiveren dat deze gevaren inderdaad aanwezig kunnen zijn gezien de aard, kenmerken en organisatie van het geplande bouwwerk.

Indien deze gevaren (deels) in het plan worden vermeld dan geldt de volgende vraag:

2. Bevat het plan maatregelen inzake de bijzondere gevaren, waaronder “samenloopgevaren”?

Dit spreekt voor zich: voor elk specifiek gevaar uit voorgaande inventarisatie en evaluatie dient/dienen één of meerdere maatregelen vermeld te worden.

Handhaving:

Indien deze passage ontbreekt, onvolledig of onjuist is dan wordt daarop gehandhaafd. Ook hier geldt dat de inspecteur zal moeten motiveren dat deze gevaren aanwezig kunnen zijn gezien de aard en organisatie van het bouwwerk. In algemene zin kan er per gevaar sprake zijn van de volgende maatregelen (volgens de arbeidshygiënische strategie): bronvervanging, fysieke/collectieve maatregelen, voorlichting & onderricht (V&O) en toezicht.

Het niet in het V&G-plan vermelden/opnemen van de inventarisatie/evaluatie aanwezigheid asbest is een overtreding (waarschuwing voor opdrachtgever) van artikel 2.28 lid 2 onder b Arbobesluit.

Wanneer er in het geheel geen V&G-plan is terwijl daarvoor wel de verplichting bestaat, is er sprake van een overtreding (ODB)

van artikel 2.28 lid 1 Arbobesluit (zie submodule B).

Indien deze maatregelen worden vermeld in het V&G-plan dan geldt de volgende vraag:

3. Worden afspraken beschreven over de uitvoering van deze maatregelen, waaronder de wijze waarop V&O gegeven wordt en toezicht uitgeoefend?

Handhaving:

Als er geen afspraken beschreven zijn, dan is dat een overtreding/ wordt gehandhaafd met betrekking tot de maatregelen die vastgesteld zijn onder vraag 2 in de vorige alinea. Als vuistregel met betrekking tot de wijze van formuleren van deze afspraken geldt dat niet alleen de methode/wijze waarop de maatregelen uitgevoerd worden helder moet zijn, maar ook dat uit het plan afgeleid moet kunnen worden wiens verantwoordelijkheid dat is (artikel 2.28 lid 2 onder d en e Arbobesluit).

Hulpvragen die hierbij horen zijn:

1. Is de uitvoering van maatregelen concreet en helder omschreven?
2. Is duidelijk onder wiens verantwoordelijkheid de uit te voeren maatregel valt?
3. Heeft de opdrachtgever de wijze waarop voorlichting en instructie moet worden gegeven beschreven?
4. Wat staat in deze maatregelen over: Inhoud, frequentie en momenten van de voorlichting?

De opdrachtgever bepaalt de wijze waarop voorlichting en instructie aan de werknemers op de bouwplaats wordt gegeven (2.28 lid 2 onder g Arbobesluit). Dat houdt in dat de opdrachtgever in het V&G-plan de wijze waarop voorlichting dient te worden gegeven, beschrijft. Daaronder vallen de inhoud, de vorm, de frequentie en het moment van de te geven voorlichting. De uitvoerende partij (middels de coördinator uitvoering) dient vervolgens op grond van 2.31 onder c Arbobesluit (en met als basis de door de opdrachtgever voorgeschreven wijze van toezicht) de voorlichting van werknemers op de bouwplaats te bewerkstelligen.

4. Beschrijft het plan de “BTO-keuzen” die uit de twee stappen van ontwerppreventie-exercitie gekomen zijn en bevat het plan onderzoeken en/of rapporten (asbestinventarisatieonderzoek/rapport) die de onderbouwing van die keuzen ondersteunen?

Dit veronderstelt dat tijdens deze twee stappen (zie submodule A van deze werkinstructie) inderdaad keuzen gemaakt zijn die de veiligheid en gezondheid tijdens de bouw/de uitvoering bepalen. Het plan moet duidelijk beschrijven welke keuzen dat zijn en er moet herleid kunnen worden voor welke werksituaties, risico's of maatregelen die gelden. Ook zullen hier eventuele argumenten van (on)redelijkheid genoemd moeten worden waarom men niet kan kiezen voor een betere veiligheids- of gezondheidssituatie in de uitvoeringsfase.

Handhaving:

Indien deze keuzen niet of onvoldoende beschreven zijn dan dient dit alsnog te gebeuren en kan daarop gehandhaafd worden. De (on)redelijkheid van argumenten waarom niet kon worden gekozen voor een betere veiligheids- of gezondheidssituatie in de uitvoeringsfase moet worden onderzocht en in de handhaving vastgelegd worden.

Wettelijke grondslag

Deze submodule C is gebaseerd op:

Artikel 2.28 van het Arbobesluit

Hieronder is het feitnummer en zijn de daarbij behorende handhavinginstrumenten beschreven. Voor niet genoemde feitnummers raadpleeg de Kennisbank in DIWI.

Feitnummer	Omschrijving	instrument
B20280101	De opdrachtgever zorgt ervoor dat voor een bouwwerk een veiligheids- en gezondheidsplan wordt opgesteld.	Boete (ODB)
B20280201	Afhankelijk van de voortgang in het bouwproces, worden in het veiligheids- en gezondheidsplan ten minste vermeld een overzicht van de betrokken ondernemingen op de bouwplaats, asbestinventarisatierapport, inventarisatie bodemverontreiniging en eventuele andere relevante onderzoeksrapporten.	WS of Eis ⁷

⁷ Een waarschuwing wordt gegeven als er delen uit art. 2.28 lid 2 Arbobesluit (geheel) ontbreken (inventarisatie en evaluatie eventuele aanwezigheid asbest/asbesthoudende producten, verontreinigde grond, verontreinigd water of grondwater of verontreinigde waterbodems). Een eis als de informatie in het plan niet ter zake of onjuist is, dan wel de eis een bepaalde inhoud wil voorschrijven.

7 Submodule D - Functioneren coördinatoren ontwerp- en uitvoeringsfase

Het aanstellen van coördinatoren

Dit is verplicht op basis van artikel 2.29 van het Arbobesluit in de volgende situaties:

De opdrachtgever en uitvoerende partij stellen een of meer coördinatoren aan voor de ontwerpfasen en voor de uitvoeringsfase als er sprake is van twee of meer werkgevers, een of meer werkgevers en een of meer zelfstandigen of twee of meer zelfstandigen.

Op een bouwplaats zal dus al vrij snel sprake zijn van een verplichting om de veiligheid en gezondheid te coördineren.

Deze submodule is van toepassing als aanstelling van de coördinatoren verplicht is (zie artikel 2.29 Arbobesluit) en dat deze ook door respectievelijk opdrachtgever (I) en uitvoerende partij (II) aangesteld zijn. Ook wordt er in de vragen van deze submodule van uitgegaan dat het opstellen van een V&Gplan verplicht is (zie artikel 2.28 lid 1 Arbobesluit).

I. Inspecties bij de opdrachtgever:

Bij inspecties bij de opdrachtgever zijn 3 vragen aan de orde:

1. **Neemt de opdrachtgever (voldoende) maatregelen opdat de taken van de coördinator ontwerpfasen naar behoren kunnen worden vervuld?**

Het is van belang bewijs voor de onderbouwing van de tekortkoming in maatregelen door de opdrachtgever te verzamelen en op te nemen in de handhaving.

Om vast te stellen of de opdrachtgever voldoende maatregelen heeft genomen zodat de coördinator ontwerpfasen de taken naar behoren kan vervullen, zijn hulpvragen geformuleerd.

De opdrachtgever is verantwoordelijk voor en dus aanspreekbaar op de kwaliteit van de CO. Dit betreft o.a. de competenties van de coördinator ontwerpfasen.

→ De opdrachtgever moet een coördinator aannemen die voldoende kennis heeft van en ervaring met het bouwproces

→ Hij moet de coördinator instructies over zijn taakvervulling geven. Deze taken staan omschreven in artikel 2.30 a t/m c

Zo zorgt de opdrachtgever ervoor dat de coördinator zijn taken naar behoren kan vervullen.

Vragen die hierbij gesteld moeten worden bij de OG (deze vragen ook checken bij de CO)

1. is er duidelijkheid over welke competenties de CO behoort te beschikken wil hij zijn taak naar behoren kunnen vervullen?
  2. Heeft de opdrachtgever een coördinator aangesteld die de vereiste competenties heeft om zijn taak naar te behoren te kunnen vervullen?
  3. welke (kwaliteits)eisen heeft hij dan gesteld aan deze coördinator?
  4. Heeft de opdrachtgever de CO instructies gegeven over zijn taakvervulling?
  5. Waar blijkt dit uit?
  6. Welke randvoorwaarden heeft de OG gecreëerd zodat de CO zijn taken naar behoren kan vervullen?
- voldoende tijd & middelen (denk aan de toedeling van meerdere projecten tegelijkertijd of het niet bepalen van benodigde tijd, of geen budget toewijzen)
  - voldoende kennis (denk ook aan bouwkundige en arbokennis?)
  - duidelijkheid in taken – verantwoordelijkheden en bevoegdheden?

Handhaving:

Als de opdrachtgever niet zodanige maatregelen treft zodat de coördinator ontwerpfasen zijn taken kan uitvoeren, dan is dat een overtreding van artikel 2.32 lid 1 onder a Arbobesluit.

Het niet verstrekken door de opdrachtgever aan de uitvoerende partij van het asbestinventarisatierapport is een overtreding (waarschuwing voor opdrachtgever) van artikel 2.32 lid 1 onder d Arbobesluit.

2. **Oefent de coördinator ontwerpfasen namens de opdrachtgever de taken naar behoren uit?**

Om dit te beantwoorden moet nagegaan worden of de coördinator ontwerpfasen:

- A. de uitvoering van art. 2.26 Arbobesluit (“de twee stappen van”) bewerkstelligt,
- B. een V&G plan (2.28 Arbobesluit) opstelt of dat laat doen,
- C. het veiligheids- en gezondheidsdossier voor de latere gebruiks- of sloopfasen opstelt (voor inhoud, zie tekst artikel 2.30 Arbobesluit).

Als de coördinator ontwerpfasen onvoldoende functioneert, blijkt dat onder meer uit waarnemingen dat een bepaalde taak niet of niet voldoende wordt uitgevoerd.

Op zich is dit al genoeg om de opdrachtgever te spreken over zijn (corrigerende) rol hierin.

Het bewerkstelligen onder A) veronderstelt in ieder geval dat de coördinator kan aantonen hoe de uitvoering daarvan plaatsvindt. Dus ook kan aangeven wat de taken zijn van de personen, inclusief zijn eigen taak, wie de ontwerpbeoordeling uitvoert en wat de uitkomsten daarvan waren dan wel wanneer die verwacht worden. Hulpvragen die daarbij gesteld kunnen worden: zie onder opdrachtgeversverplichtingen.

Een onvoldoende taakuitvoering van de coördinator en onvoldoende aanwezigheid of kwaliteit van de uitkomsten wordt niet t.a.v. de coördinator gehandhaafd, maar t.a.v. de opdrachtgever:

Handhaving: niet op artikel 2.30 Arbobesluit

Indien één of meerdere taken niet of niet naar behoren uitgevoerd worden, dan is dat geen overtreding waarvoor de coördinator wordt aangesproken. Via artikel 2.32 lid 1 onder b wordt dan de opdrachtgever aangesproken op het niet naar behoren uitoefenen van de taken door de coördinator ontwerpfase. Daarnaast kan gehandhaafd worden op aanwezigheid of inhoud van V&G-plan (2.28, zie submodule B).

Nadat op basis van onderzoek door de inspecteur een onderbouwde conclusie is getrokken over onvoldoende taakuitvoering door de coördinator ontwerpfase, wordt de vraag onder 2 onderzocht: waarom voerde de coördinator ontwerpfase zijn taken onvoldoende uit. Hiertoe wordt onderzocht hoe de opdrachtgever de coördinator in staat heeft gesteld om zijn werk goed te kunnen uitvoeren. De opdrachtgever dient dus zodanige maatregelen te nemen dat de coördinator zijn taken kan vervullen (vraag 1) en naar behoren uitoefent (vraag 2). Het niet nemen van zodanige maatregelen door de opdrachtgever is de feitelijke overtreding.

3. Heeft de opdrachtgever de verplichtingen voor de uitvoerende partij (zoals bedoeld in artikel 2.29 en 2.33) vastgelegd in een schriftelijke overeenkomst?

In deze schriftelijke overeenkomst -die overigens vormvrij is- worden dus de verplichtingen voor de uitvoerende partij vastgelegd. Daaronder vallen (dus dit moet te herleiden zijn in de stukken die hiertoe worden aangereikt):

- het aanstellen van een coördinator uitvoeringsfase en;
- zowel de uitoefening van taken van de coördinator uitvoeringsfase als het nemen van zodanige maatregelen door de uitvoerende partij zodat de coördinator uitvoeringsfase zijn taken naar behoren kan vervullen;
- De taken uit artikel 2.31 a tot en met f (verwijzing vanuit artikel 2.33) dienen daarin te zijn benoemd en belegd.

Handhaving:

Als de schriftelijke overeenkomst ontbreekt of onvolledig is (de verplichtingen uit artikel 2.29 en 2.33 ontbreken dan) dan is dat

een overtreding (van de opdrachtgever) van artikel 2.32 lid 2 Arbobesluit (OO). Indien onderdelen ontbreken, wordt daarvoor gewaarschuwd. Wanneer onderdelen onjuist zijn ingevuld of nadere invulling gegeven moet worden, wordt daarvoor een (kennisgeving) eis opgesteld.

II. Inspecties bij de uitvoerende partij:

Richt de inspectie zich **ook of alleen** op de **uitvoerende partij**, dan zijn de volgende 2 vragen aan de orde:

4. Neemt de uitvoerende partij (voldoende) maatregelen opdat de taken van de coördinator voor de uitvoeringsfase naar behoren uitgeoefend worden?

Voor de uitvoerende partij geldt dezelfde aanpak en tekst als bij de verplichtingen van de opdrachtgever. Ook de uitvoerende partij dient ervoor te zorgen dat deze taken naar behoren uitgevoerd worden en uitgevoerd kunnen worden. Het is ook hier van belang bewijs voor de oorzaken van onvoldoende functioneren (zoals gebrek aan tijd, kennis, middelen, motivatie, verkeerde prioriteit etc.) te verzamelen en op te nemen in de handhaving, aanvullend aan de feitelijke constatering van een overtreding of niet/onjuist uitgevoerde maatregel op de bouwplaats. Daarbij kan aan de uitvoerende partij gevraagd worden of en hoe de taakuitvoering van de coördinator is onderzocht en welke maatregelen zijn genomen wanneer uit dat onderzoek is gebleken dat taken niet naar behoren (konden) worden uitgevoerd. Er is immers onder 3) vastgesteld dat één of meerdere taken onvoldoende uitgevoerd wordt/worden. De uitvoerende partij moet regelmatig nagaan of dat zo is, waarom dat zo is en maatregelen treffen om dat te voorkomen.

De uitvoerende partij is verantwoordelijk voor en dus aanspreekbaar op de kwaliteit van de uitvoering van de taken van de CU. Dit betreft dus de kwaliteit van de uitvoering van de taken van de CU. Als de uitvoerende partij constateert dat de CU zijn taken niet naar behoren uitoefent, dan moet hij optreden en hem aanwijzingen geven. Deze taken staan omschreven in artikel 2.31 a t/m f.

→ Er zijn door de uitvoerende partij afspraken gemaakt over het toezicht op de uitvoering van de taken van de coördinator.

Zo zorgt hij ervoor dat de coördinator zijn taken naar behoren uitoefent

Vragen die hierbij gesteld moeten worden:

1. Welke afspraken zijn er door de OG gemaakt over het toezicht op de uitvoering van de taken van de CU?
2. Hoe houdt de UP toezicht op de uitvoering van de taken genoemd onder 2.31 a t/m f?
3. Welke maatregelen neemt hij?
4. Waarom zijn bepaalde maatregelen niet genomen door de UP?
5. Heeft dit ernstig gevaar voor personen opgeleverd?
6. Welke maatregelen had hij dan nog meer moeten nemen?

Handhaving:

Als de uitvoerende partij aangeeft niet te weten dat een taak onvoldoende uitgevoerd wordt, of niet te weten wat daarvan de oorzaken zijn of welke maatregelen zij daarin getroffen heeft dan wel gaat treffen, wordt hierop gehandhaafd.

Daarbij wordt onderzocht (en in de handhaving opgenomen) op welke gronden is geconstateerd dat die taak in de praktijk onvoldoende wordt uitgevoerd en/of welke maatregelen de uitvoerende partij onvoldoende heeft genomen om de coördinator uitvoering in staat te stellen zijn taak naar behoren uit te voeren.

5. Voert de coördinator uitvoeringsfase namens de uitvoerende partij de taken naar behoren uit?

Om dit te beantwoorden moet nagegaan worden of de coördinator:

- A. Het doeltreffend toepassen van maatregelen door werkgevers en zelfstandigen bewerkstelligt,
- B. De werkzaamheden waarbij samenloop kan ontstaan (tussen gelijktijdig of achtereenvolgend aanwezige werkgevers/zelfstandigen) goed op elkaar afstemt,
- C. De voorlichting van werknemers bewerkstelligt,
- D. Maatregelen neemt om onbevoegde personen van de bouwplaats te weren,
- E. Het V&G plan en het dossier actueel houdt naarmate de bouw vordert,
- F. Doeltreffende maatregelen neemt, dus werkgevers en zelfstandigen corrigeert als zij zich onvoldoende houden aan de maatregelen onder a) en b).

Als één of meerdere van de voornoemde taken niet naar behoren wordt/worden uitgevoerd, dan wordt dat inhoudelijk gemotiveerd door de inspecteur.

Handhaving: niet op artikel 2.31.

Net als bij vraag 1 van deze submodule geldt dat bij onvoldoende functioneren niet de coördinator maar in dit geval de uitvoerende partij wordt aangesproken, dus via artikel 2.33 Arbobesluit.

Opmerkingen:

- 2.31 onder e: wanneer tijdens de uitvoering van het bouwwerk blijkt dat in de ontwerpfase gevaren hadden kunnen worden voorzien, mag op basis van 2.31 onder e van de coördinator uitvoering worden verwacht dat hij in overleg gaat met de opdrachtgever om het ontwerp of het V&G plan aan te passen of uit te breiden. Tekortkomingen daarin zijn via 2.33 onder b bij de uitvoerende partij te handhaven.
- wat betreft het niet opvolgen van de maatregelen van de coördinator onder f) geldt dat ook de werkgever door de Inspectie kan worden aangesproken op het niet rekening houden met de aanwijzingen van de coördinator uitvoering. Dit is namelijk een overtreding van art. 2.35 lid 3 Arbobesluit.

Wettelijke grondslag

Deze submodule D is gebaseerd op de volgende artikelen:

Artikelen 2.29, 2.32 en 2.33 Arbobesluit

Hieronder zijn de mogelijke feitnummers opgenomen en de daarbij behorende handhavingsinstrumenten. Voor niet genoemde feitnummers raadpleeg de Kennisbank in DIWI.

Feitnummer	Omschrijving	instrument
B20290001	De opdrachtgever en uitvoerende partij stellen een of meer coördinatoren aan voor de ontwerpfase en voor de uitvoeringsfase als er sprake is van twee of meer werkgevers, een of meer werkgevers en een of meer zelfstandigen of twee of meer zelfstandigen.	Boete (ODB) ⁸
B20320001	De opdrachtgever neemt zodanige maatregelen (waaronder indien van toepassing het verstrekken van het asbestinventarisatierapport) dat de coördinator de taken, bedoeld in artikel 2.30, naar behoren kan vervullen.	Eis/WS/ZO ⁹
B20330001	De uitvoerende partij neemt zodanige maatregelen dat de coördinator de taken, bedoeld in artikel 2.31, naar behoren kan vervullen.	Eis/ZO ¹⁰

⁸ Als er geen coördinatoren aangesteld zijn wordt een boeterapport opgemaakt. Als er onvoldoende coördinatoren aangesteld zijn, volgt een eis met motivatie waarom dat onvoldoende is.

⁹ Bij ernstig gevaar voor personen zal onderzocht moeten worden of er sprake is van een ZO op 2.32, lid 1b zie Hoofdstuk 8

¹⁰ Bij ernstig gevaar voor personen zal onderzocht moeten worden of er sprake is van een ZO op 2.33a zie Hoofdstuk 8

8 De werkinstructie toepassing Beleidsregel boeteoplegging Arbeidsomstandighedenwetgeving (voetnoten 22 en 23) bij ernstig gevaar voor personen

Er zijn in de beleidsregel boeteoplegging arbeidsomstandighedenwetgeving een aantal nieuwe zware overtredingen (hier na te noemen: ZO's) benoemd. Deze gaan over de verplichtingen van de opdrachtgever en de uitvoerende partij in het bouwproces. Het betreft de artikelen 2.32, eerste lid, onder b, en 2.33, eerste lid, onder b, Arbobesluit:

De opdrachtgever moet zodanige maatregelen nemen dat de coördinator ontwerpfase zijn taken naar behoren uitvoert. De uitvoerende partij heeft eenzelfde verplichting wat betreft de taakuitoefening door de coördinator uitvoeringsfase. **Laten zij dat na en ontstaat daardoor ernstig gevaar voor personen, dan levert dat voortaan een ZO op voor genoemde partijen.**

Hierdoor wordt de verantwoordelijkheid voor een veilige en gezonde bouwplaats in de hele keten (opdrachtgever, uitvoerende partij, werkgevers en zelfstandigen) benadrukt.

Voor deze specifieke situatie is een afzonderlijke, interne "Werkinstructie bij ernstig gevaar voor personen op bouwplaatsen in relatie tot de bouwprocesbepalingen" geschreven. Voor het door inspecteurs van de Nederlandse Arbeidsinspectie toepassen van deze beleidsregel verwijzen we naar genoemde werkinstructie.

De genoemde "zodanige maatregelen" van opdrachtgevers/ uitvoerende partijen en de taken van de coördinatoren staan in onderhavige werkinstructie omschreven.

9 Naslagwerken

Intern / extern

In de Kennisbank Arbo in DIWI onder de Rubriek “Arbobeleid” en het onderwerp “Bouwproces” zijn alle relevante naslagwerken ter zake te vinden.

- Voor begrip van de inhoud van het wettelijk kader is het kennen van de onderstaande wetgeving noodzakelijk:
- De artikelen 2.23 tot en met 2.35 van het Arbobesluit: zie bijlage 3. Het is aanbevelenswaardig om de [nota van toelichting](#) met betrekking tot deze artikelen door te nemen.
- In artikel 2.26 wordt verwezen naar algemene arbozorgverplichtingen (de artikelen 3, 5, eerste en derde lid, en 8 van de wet en hoofdstuk 4, afdeling 5 van het besluit). Kennis van deze artikelen is daarom ook noodzakelijk.
- Artikel 1.1 tweede lid onder c, 1° en onder d Arbobesluit voor de definities van “opdrachtgever” en opdrachtgever-consument.

- De Richtlijn - Richtlijn 92/57/EEG betreffende de minimumvoorschriften inzake veiligheid en gezondheid voor tijdelijke en mobiele bouwplaatsen
- Richtlijn 89/391/EEG van de Raad van 12 juni 1989 betreffende de tenuitvoerlegging van maatregelen ter bevordering van de verbetering van de veiligheid en de gezondheid van de werknemers op het werk
- Niet-bindende handleiding voor een beter begrip en de toepassing van Richtlijn 92/57/EEG betreffende de minimumvoorschriften inzake veiligheid en gezondheid voor tijdelijke en mobiele bouwplaatsen - Publications Office of the EU (europa.eu)
- Samen veilig en gezond bouwen | Brochure | Inspectie SZW (Nederlandse Arbeidsinspectie)
- Diverse leidraden en naslagwerken zijn beschikbaar (gesteld) via branchepartijen, Kennisinstituten en opdrachtgevers in de bouw.
- Op het Arboportaal is een aparte webpagina ingericht voor het onderwerp: Bouwprocesbepalingen

Bijlage 1: Lijst van civieltechnische werken of bouwwerken

De bepalingen in het hoofdstuk 'Bouwproces' in het Arbobesluit zijn onder meer van toepassing op civieltechnische werken en bouwwerken als: wegebouw, graafwerken, renovatie, reparatie, ontmanteling, sloop, instandhouding, onderhouds-, schilder- en reinigingswerkzaamheden, sanering, grondwerken, bouw, montage, demontage van geprefabriceerde elementen, inrichting of outillage en verbouwing.

Een niet-uitputtende lijst van civieltechnische werken of bouwwerken is opgenomen in bijlage I bij de Richtlijn nr. 92/57/EEG over veiligheid en gezondheid voor tijdelijke en mobiele bouwplaatsen (PbEG L 245) volgt hieronder:

BIJLAGE I NIET-VOLLEDIGE LIJST VAN CIVIELTECHNISCHE WERKEN EN BOUWWERKEN BEDOELD IN ARTIKEL 2, ONDER a)

1. Graafwerken
2. Grondwerken
3. Bouw
4. Montage en demontage van geprefabriceerde elementen
5. Inrichting of outillage
6. Verbouwing
7. Renovatie
8. Reparatie
9. Ontmanteling
10. Sloop
11. Instandhouding
12. Onderhouds-, schilder- en reinigingswerken
13. Sanering

Bijlage 2: Lijst van werken die voor de veiligheid en de gezondheid van de werknemers bijzondere gevaren meebrengen

Een niet-uitputtende lijst van werken die voor de veiligheid en de gezondheid van de werknemers bijzondere gevaren meebrengen is opgenomen in bijlage II bij de Richtlijn nr. 92/57/EEG over veiligheid en gezondheid voor tijdelijke en mobiele bouwplaatsen.

De lijst bestaat uit de volgende werken:

1. Werken die de werknemers aan gevaren van bedelving, vastraken of vallen blootstellen; welke gevaren bijzonder groot zijn door de aard van de werkzaamheden of van de gebruikte procedes of door de omgeving van de arbeidsplaats of de werken.¹¹
2. Werkzaamheden die de werknemers blootstellen aan chemische of biologische stoffen die een bijzonder gevaar voor de gezondheid en de veiligheid van de werknemers inhouden, of ten aanzien waarvan toezicht op de gezondheid wettelijk verplicht is.
3. Elk werk met ioniserende stralingen waarvoor de aanwijzing is vereist van gecontroleerde of bewaakte zones als omschreven in artikel 20 van Richtlijn 80/836/Euratom.¹²
4. Werkzaamheden in de nabijheid van hoogspanningskabels.
5. Werkzaamheden die de werknemers blootstellen aan verdrinkingsgevaar.
6. Graven van putten, ondergrondse en tunnelwerken.
7. Werkzaamheden met duikuitrusting.
8. Werkzaamheden onder overdruk.
9. Werkzaamheden waarbij springstoffen worden gebruikt.
10. Werkzaamheden in verband met de montage of demontage van zware geprefabriceerde elementen.

---

¹¹ Ter uitvoering van punt 1 kunnen de Lid-Staten cijfermatige indicaties vaststellen betreffende bijzondere situaties

¹² PB nr. L 246 van 17.9.1980, blz. 1. Richtlijn laatstelijk gewijzigd bij Richtlijn 84/467/Euratom (PB nr. L265 van 5.10.1984, blz. 1).

Bijlage 3: tekst uit Arbobesluit

Tekst van artikel 1.1, tweede lid onder c, 1° van het Arbobesluit:

Opdrachtgever:

- a. degene voor wiens rekening een bouwwerk tot stand wordt gebracht, dan wel;
- b. op wiens initiatief een bouwwerk tot stand wordt gebracht, dan wel;
- c. de onder i en ii bedoelden tezamen

Tekst van artikel 1.1, tweede lid onder d van het Arbobesluit:

Opdrachtgever-consument:

de natuurlijke persoon die niet handelt in de uitoefening van een beroep of bedrijf, voor wiens rekening een bouwwerk tot stand wordt gebracht

Tekst van afdeling 5. Bouwproces (artikelen 2.23 tot en met 2.35 van het Arbobesluit)

Artikel 2.23. Definities

In deze afdeling wordt verstaan onder:

- a. richtlijn: Richtlijn nr. 92/57/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 24 juni 1992 betreffende de minimumvoorschriften inzake veiligheid en gezondheid voor tijdelijke en mobiele bouwplaatsen (PbEG L 245);
- b. ontwerpfase: de studie-, ontwerp- en uitwerkingsfase van het ontwerp van een bouwwerk;
- c. uitvoeringsfase: de fase waarin het bouwwerk materieel tot stand wordt gebracht.

Artikel 2.24. Aanwijzing

Voor de toepassing van artikel 16, achtste lid, van de wet worden aangewezen de opdrachtgever, de ontwerpende en de uitvoerende partij.

Artikel 2.25. Toepasselijkheid

Deze afdeling is niet van toepassing op arbeid verricht in de winningsindustrie in dagbouw, ondergronds of met behulp van boringen als bedoeld in de [afdelingen 6](#) en [6a van hoofdstuk 2](#) van dit besluit.

Artikel 2.26. Algemene uitgangspunten inzake veiligheid en gezondheid bij het ontwerpen van een bouwwerk

De opdrachtgever is verplicht in de ontwerpfase zich ervan te vergewissen dat de betrokken werkgevers en zelfstandigen in staat zijn de verplichtingen die gelden in de uitvoeringsfase na te komen, in het bijzonder de verplichtingen, bedoeld in de [artikelen](#)

[3](#), [5](#), [eerste en derde lid](#), en 8 van de wet en hoofdstuk 4, afdeling 5 van het besluit.

Artikel 2.27. Melding

1. De opdrachtgever, bedoeld in Artikel 1.1 Arbeidsomstandighedenbesluit, meldt de toezichthouder voor de aanvang van de werkzaamheden op de bouwplaats de voorgenomen totstandbrenging van een bouwwerk, indien:
  - a. de geraamde duur van de totstandbrenging van het bouwwerk meer dan 30 werkdagen beslaat en op die bouwplaats meer dan 20 werknemers tegelijkertijd arbeid zullen gaan verrichten, of
  - b. met de totstandbrenging van het bouwwerk meer dan 500 mensdagen zullen zijn gemoeid.
2. Een afschrift van de melding wordt zichtbaar op de bouwplaats aangebracht. Indien met betrekking tot de in de melding opgenomen gegevens een verandering optreedt, wordt deze dienovereenkomstig gewijzigd.

Artikel 2.28. Veiligheids- en gezondheidsplan

1. De opdrachtgever zorgt ervoor dat ten aanzien van bouwwerken die voor de veiligheid en gezondheid van werknemers bijzondere gevaren met zich meebrengen als bedoeld in bijlage II bij de richtlijn of een bouwwerk ten aanzien waarvan een melding verplicht is, een veiligheids- en gezondheidsplan wordt opgesteld.
2. Afhankelijk van de voortgang in het bouwproces, worden in het veiligheids- en gezondheidsplan ten minste vermeld en opgenomen:
  - a. een beschrijving van het tot stand te brengen bouwwerk, een overzicht van de betrokken ondernemingen op de bouwplaats, de naam van de coördinator voor de ontwerp- en uitvoeringsfase;
  - b. een inventarisatie en evaluatie van de specifieke gevaren van het betreffende bouwwerk, waaronder de eventuele aanwezigheid van asbest of asbesthoudende producten als bedoeld in artikel 4.37, verontreinigde grond, verontreinigd water of grondwater of verontreinigde waterbodems, en specifieke gevaren die het gevolg zijn van de gelijktijdige en achtereenvolgende uitvoering van de bouwwerkzaamheden en in voorkomend geval van de wisselwerking met doorgaande exploitatiewerkzaamheden;
  - c. de maatregelen die volgen uit de risico-inventarisatie en -evaluatie, bedoeld onder b;
  - d. de afspraken met betrekking tot de uitvoering van de maatregelen, bedoeld onder c;
  - e. de wijze waarop toezicht op de maatregelen wordt uitgeoefend;
  - f. de bouwkundige, technische en organisatorische keuzen die

- in verband met de veiligheid en gezondheid van de werknemers en zelfstandigen in de ontwerpfase worden gemaakt alsmede de onderzoeken en rapporten die de onderbouwing van deze keuzen ondersteunen;
- g. de wijze waarop voorlichting en instructie aan de werknemers op de bouwplaats wordt gegeven.

Artikel 2.29. Aanstelling coördinatoren

Indien in de uitvoeringsfase werkzaamheden worden verricht door:

- te twee of meer werkgevers;
  - te één werkgever en één of meer zelfstandigen of
  - te twee of meer zelfstandigen,
- stelt de opdrachtgever één of meer coördinatoren voor de ontwerpfase aan en stelt de uitvoerende partij één of meer coördinatoren voor de uitvoeringsfase aan.

Artikel 2.30. Taken coördinator voor de ontwerpfase

De coördinator voor de ontwerpfase heeft tot taak om namens de opdrachtgever:

- te bewerkstelligen dat [artikel 2.26](#) wordt uitgevoerd;
- te een veiligheids- en gezondheidsplan als bedoeld in [artikel 2.28](#) op te stellen of te laten opstellen;
- te een veiligheids- en gezondheidsdossier samen te stellen dat is bestemd voor degene die beslist over de uitvoering van latere werkzaamheden aan het bouwwerk in de gebruiks- of sloopfase. In dit dossier wordt de bouwkundige en technische informatie over het specifieke bouwwerk opgenomen die van belang is voor de veiligheid en gezondheid van werknemers en zelfstandigen die latere werkzaamheden verrichten in de gebruiks- of sloopfase.

Artikel 2.31. Taken coördinator voor de uitvoeringsfase

De coördinator voor de uitvoeringsfase heeft tot taak om namens de uitvoerende partij:

- te bewerkstelligen dat de maatregelen die werkgevers en zelfstandigen nemen op de bouwplaats ter bescherming van de veiligheid en gezondheid van werknemers en zelfstandigen op doeltreffende wijze worden toegepast;
- te met het oog op de bescherming van de werknemers en zelfstandigen zeker te stellen dat gelijktijdig of achtereenvolgend aanwezige werkgevers en zelfstandigen op de bouwplaats de werkzaamheden goed op elkaar afstemmen;
- te de voorlichting van werknemers op de bouwplaats te bewerkstelligen;
- te de nodige maatregelen te nemen opdat alleen bevoegde personen de bouwplaats kunnen betreden;
- te ervoor te zorgen dat het veiligheids- en gezondheidsplan, bedoeld in [artikel 2.28](#), en het dossier, bedoeld in [artikel 2.30](#), [onder c](#), worden aangepast indien de voortgang van het bouwwerk of de onderdelen daarvan daartoe aanleiding geven;
- te doeltreffende maatregelen te nemen indien werkgevers of zelfstandigen naar zijn oordeel niet of in onvoldoende mate of op onjuiste wijze uitvoering geven aan een samenhangende toepassing van hun verplichtingen als bedoeld onder a en b.

Artikel 2.32. Aanvullende verplichtingen opdrachtgever

- De opdrachtgever neemt zodanige maatregelen dat:
  - te de coördinator de taken, bedoeld in [artikel 2.30](#), naar behoren kan vervullen;
  - te de coördinator de taken, bedoeld in [artikel 2.30](#), naar behoren uitoefent;
  - te het veiligheids- en gezondheidsplan, bedoeld in [artikel 2.28](#), deel uitmaakt van het bestek betreffende het bouwwerk en vóór aanvang van de werkzaamheden op de bouwplaats beschikbaar is;
  - te voorafgaand aan het geheel of gedeeltelijk uit elkaar nemen van een bouwwerk of object, het inventarisatierapport als bedoeld in artikel 4.54a, derde lid, ter beschikking wordt gesteld aan de uitvoerende partij.
- De opdrachtgever zorgt ervoor dat de verplichtingen voor de uitvoerende partij, bedoeld in de [artikelen 2.29](#) en [2.33](#), zijn vastgelegd in een schriftelijke overeenkomst met de uitvoerende partij.

Artikel 2.33. Aanvullende verplichtingen uitvoerende partij

De uitvoerende partij neemt zodanige maatregelen dat:

- te de coördinator de taken, bedoeld in [artikel 2.31](#), naar behoren kan vervullen;
- te de coördinator de taken, bedoeld in [artikel 2.31](#), naar behoren uitoefent.

Artikel 2.34. Verplichtingen ontwerpde partij

In het geval van een opdrachtgever-consument zorgt de ontwerpde partij of, indien er sprake is van meer ontwerpde partijen, zorgen de ontwerpde partijen ervoor dat aan alle verplichtingen van de opdrachtgever wordt voldaan.

Artikel 2.35. Verplichtingen werkgever

- Bij de uitvoering van zijn verplichtingen op grond van de [artikelen 3, 5, 8](#) en [19, eerste lid, van de wet](#) neemt de werkgever, die bij de totstandbrenging van een bouwwerk arbeid doet verrichten, doeltreffende maatregelen ter bescherming van de veiligheid en de gezondheid van zijn werknemers.

Deze maatregelen hebben met name betrekking op:

  - te het in goede orde en met voldoende bescherming van de veiligheid en gezondheid van de werknemers in stand houden van de bouwplaats;
  - te de veilige plaatsing van de verschillende werkplekken op de bouwplaats, rekening houdend met de toegangsmogelijkheden tot die bouwplaats en de verbindingswegen daarop;
  - te het interne transport van de verschillende materialen op de bouwplaats;
  - te het onderhoud, de controle vóór inbedrijfstelling en de periodieke controle van installaties en toestellen, teneinde gebreken te voorkomen die de veiligheid en gezondheid van werknemers in gevaar kunnen brengen;
  - te de afbakening en inrichting van zones voor definitieve en tussenopslag van verschillende materialen, met name in geval van gevaarlijke materialen of stoffen;

- f. de voorzieningen voor de verwijdering van gebruikte gevaarlijke materialen;
  - g. de opslag en de verwijdering of de afvoer van afval en puin;
  - h. de aanpassing van de daadwerkelijke duur van de uit te voeren werkzaamheden of de fasen waarin die werkzaamheden worden uitgevoerd, afhankelijk van de voortgang van het bouwwerk;
  - i. de samenwerking met andere werkgevers en zelfstandigen op de bouwplaats;
  - j. de wisselwerking met exploitatiewerkzaamheden op of in de nabijheid van de bouwplaats.
2. De mede op grond van het eerste lid te nemen maatregelen voldoen in ieder geval aan de [afdelingen 1 en 2 van hoofdstuk 3](#) van dit besluit.
3. De werkgever is verplicht tot naleving van en medewerking aan het veiligheids- en gezondheidsplan, bedoeld in [artikel 2.28](#), voor zover en op de wijze als daarin ten aanzien van de door hem te doen verrichten werkzaamheden is bepaald en daarbij rekening te houden met de aanwijzingen van de coördinator voor de uitvoeringsfase.

Artikel 9.6. Verplichtingen van de opdrachtgever

De opdrachtgever is verplicht tot naleving van de voorschriften welke zijn opgenomen in de [artikelen 2.26 tot en met 2.29](#) en in voorkomende gevallen de [artikelen 4.54a, vierde lid](#), en [4.54d, eerste lid](#).

Artikel 9.7. Verplichtingen van de ontwerpende partij

De ontwerpende partij is verplicht tot naleving van de voorschriften welke zijn opgenomen in [artikel 2.34](#).

Artikel 9.8. Verplichtingen van de uitvoerende partij

De uitvoerende partij is verplicht tot naleving van de voorschriften welke zijn opgenomen in de [artikelen 2.29](#) en [2.33](#).

Bijlage 4: Deelvragen plichten opdrachtgever bij asbestsanering

Naast de verplichtingen van de opdrachtgever met betrekking tot asbestsanering heeft ook de werkgever de nodige verplichtingen. Deze werkgeversverplichtingen hebben niet alleen betrekking op asbestsanering, maar ook op andere werkzaamheden in relatie tot asbest.

Deze werkgeversverplichtingen zijn neergelegd in afdeling 5 van hoofdstuk 4 van het Arbobesluit, waarnaar hier wordt verwezen.

Deze bijlage geeft specifieke informatie/deelvragen inzake het handhaven bij opdrachtgevers met betrekking tot asbestsanering.

De eerste inspectievraag uit submodule B van de IW luidt:
Bevat het plan een inventarisatie en evaluatie van de specifieke gevaren, samenloopgevaren en gevaren samenhangend met doorgaande exploitatie?

“Samenloopgevaren” (de wet spreekt van bijzondere gevaren) ontstaan doordat meerdere personen naast of na elkaar werken. Daarnaast kunnen derden in de buurt of na werkzaamheden aanwezig zijn (“doorgaande exploitatie”). Onder bijzondere gevaren vallen ook: de eventuele aanwezigheid van asbest(-houdende producten zoals bedoeld in artikel 4.37 Arbobesluit), verontreinigd(e) grond, water, grondwater, waterbodems. Deze gevaren dienen beschreven te worden in het V&G plan.

Concreet voor asbestsanering is het de vraag of de opdrachtgever een asbestinventarisatie heeft vermeld en opgenomen in het V&G-plan en heeft verstrekt aan de uitvoerende partij.

Het inventarisatierapport moet worden opgemaakt door een bedrijf dat in het bezit is van een certificaat asbestinventarisatie dat is afgegeven door Onze Minister of een certificerende instelling, conform artikel 4.54a, lid 4 van het Arbobesluit.

Deelvragen die achtereenvolgens beantwoord worden:

- Betreffen de werkzaamheden een bouwwerk van voor 1994 en is men voornemens om het bouwwerk geheel/gedeeltelijk uit elkaar te nemen? (te controleren via BAG-viewer)? Onder gedeeltelijk uit elkaar nemen wordt ook onder meer verstaan: intern strippen van bouwwerken (in deuren, wanden, vloerbedekking kan asbest verwerkt zijn), boren van gaten en sparingen.
- Zo ja, dan moet geïnventariseerd worden of asbest aanwezig is. Indien asbest aanwezig is en verwijderd moet worden, is sprake van een sanering waarop de volgende vragen van toepassing zijn:
- Zijn uitvoerder en opdrachtgever bekend/te spreken/te traceren?
- Wordt vraag a) door hen bevestigd of ontkend en kan bij ontkenning dit door hen worden aangetoond? Zijn in het onderzoek en de handhaving bewijs (feiten en omstandig-

heden) opgenomen voor het stellen van het onder a) genoemde?

- Indien bevestigd wordt dat het een bouwwerk van voor 1994 betreft: is een asbestinventarisatie uitgevoerd door een gecertificeerd asbestinventarisatiebureau?
- Indien niet gecertificeerd: handhaving via waarschuwing (dan verder onderzoek of V&G-plan aanwezig).
- Indien er een inventarisatie is uitgevoerd, wat was de uitkomst daarvan: klasse 1, 2 of 2a of geen klasse-aanduiding?
- Indien risicoklasse 1 (RK1) gebaseerd is op een validatie, is dat dan gebeurd op basis van een deugdelijk validatieonderzoek? Om dit te controleren, wordt het programma(team) Asbest ingeschakeld.
- Het onder i) genoemde wordt gehandhaafd bij de uitvoeren-de partij!:**
  - Als uitkomst asbestinventarisatie klasse 2 of 2a was; is er een contract/overeenkomst met een gecertificeerd saneerder? Zo niet: waarschuwing wanneer werkzaamheden nog niet zijn aangevangen. Wanneer werkzaamheden al zijn aangevangen is sprake van illegale verwijdering/sanering: in deze situatie wordt het programma Asbest van de Nederlandse Arbeidsinspectie ingeschakeld.
  - Indien het uit elkaar nemen van een bouwwerk van voor 1994 gaat aanvangen waarbij er geen inventarisatie is uitgevoerd, geen contract/overeenkomst met een gecertificeerd saneerder kan worden getoond en geen voorafgaande sanering heeft plaatsgevonden, wordt (preventief) stilgelegd wanneer sprake is van ernstig gevaar voor personen. Daartoe wordt onderzocht (feiten en omstandigheden) of doeltreffende veiligheidsmaatregelen worden genomen. Hierbij wordt aangetekend dat het werkzaamheden moet betreffen die gevaar voor blootstelling aan asbest voor werknemers met zich mee brengen; aanwezig asbest in een gedeelte van het bouwwerk dat niet verbouwd/gestript/geheel of gedeeltelijk uit elkaar genomen wordt, leidt niet tot (preventieve) stillegging.
  - Wanneer de uitkomst van de inventarisatie klasse 2 of 2a was, er geen contract/overeenkomst met een gecertificeerd saneerder kan worden getoond, er geen sanering heeft plaatsgevonden en het uit elkaar nemen van het bouwwerk van voor 1994 gaat aanvangen, wordt (preventief) stilgelegd wanneer sprake is van ernstig gevaar voor personen. Daartoe wordt onderzocht (feiten en omstandigheden) of doeltreffende veiligheidsmaatregelen worden genomen.
- Wanneer het inventarisatierapport niet is verstrekt aan de uitvoerende partij dient de opdrachtgever een waarschuwing te worden gegeven op grond van 2.32 lid 1 onder d. Hierbij wordt opgemerkt dat wanneer wel een asbestinventarisatierapport is

verstrekt, beoordeeld moet worden of deze volledig en geschikt voor het doel is: in deze situatie wordt het programma Asbest van de Nederlandse Arbeidsinspectie ingeschakeld. Wanneer er in het geheel geen V&G-plan is terwijl daarvoor wel de verplichting bestaat, is er sprake van een direct beboetbare overtreding (ODB) van artikel 2.28 lid 1 Arbobesluit (zie submodule B).

Geen V&G-plan aanwezig: directe boete

Asbest wordt beschouwd als **chemische** stof zoals bedoeld in bijlage 2 van de Europese Richtlijn Bouw. Dus als er geen V&G-plan aanwezig/gemaakt is en bovendien is vastgesteld en vastgelegd dat daadwerkelijk asbest aanwezig is (door monsternamen door inspecteur en onderzoek van die monsters of door inschakelen gecertificeerd asbestinventarisatiebureau) wordt aan de opdrachtgever een boete opgelegd op grond van artikel 2.28 lid 1 besluit. Monsternamen en aanbieden van monsters voor onderzoek wordt uitgevoerd door het programma Asbest van de Nederlandse Arbeidsinspectie.

Slopen van bouwwerk vóór 1994 terwijl asbest niet verwijderd is Het (gaan) slopen van een bouwwerk van voor 1994, terwijl aanwezig asbest of aanwezige asbesthoudende producten niet (volledig) geïnventariseerd/verwijderd zijn, is een overtreding (ZO) van artikel 4.48a, 1e lid van het Arbobesluit, indien risicoklasse 2 of 2A (behalve wanneer dit voor werknemers een groter gevaar voor veiligheid en gezondheid inhoudt). Hierbij wordt aangetekend dat het werkzaamheden moet betreffen die daadwerkelijk gevaar voor blootstelling aan asbest voor werknemers met zich mee brengen.

Wanneer er wel een asbestinventarisatierapport is, maar deze niet is opgemaakt door een gecertificeerd bedrijf, wordt artikel 4.54a lid 4 overtreden (direct beboetbaar); indien valselijk is gesteld dat het bedrijf gecertificeerd is, wordt daarnaast een proces-verbaal opgemaakt op grond van artikel 225 Wetboek van Strafrecht (valsheid in geschrifte).

Handhaving op de voorgaande artikelen vindt plaats bij de *werkgever*. De sloop wordt dan vanwege aannemelijk ernstig gevaar voor personen (mogelijke blootstelling aan asbest stilgelegd bij de *werkgever*. De stillegging wordt eerst opgeheven na een asbestinventarisatie en eventuele sanering (op basis van de bevindingen uit de asbestinventarisatie).

De *opdrachtgever* dient in dit geval een asbestinventarisatierapport op te nemen in het V&G-plan en te verstrekken aan de uitvoerende partij (zie onder i hiervoor in deze bijlage).

Wanneer in de uitvoeringsfase (sloopwerk) werkzaamheden door twee of meer werkgevers dan wel zelfstandigen worden uitgevoerd dient onder meer een coördinator uitvoering te worden aangesteld. Wanneer deze coördinator uitvoering onvoldoende doeltreffende maatregelen heeft genomen wanneer werkgevers/zelfstandigen onvoldoende maatregelen nemen of afstemmen over maatregelen tegen bijzondere gevaren/samenloop is artikel 2.31 onder f jo 2.31 onder a of b Arbobesluit overtreden. Handhaving op dit artikel vindt plaats bij de *uitvoerende partij* op basis van artikel 2.33 onder b Arbobesluit.

Toelichting op “Asbest wordt beschouwd als chemische stof”:

De Kaderrichtlijn Arbeidsveiligheid 89/391/EEG, stelt in de overwegingen: “Whereas the provisions of this Directive apply, without prejudice to more stringent present or future Community provisions, to all risks, and in particular to those arising from the use at work of chemical, physical and biological agents covered by Directive 80/1107/EEC (1), as last amended by Directive 88/642/EEC (2); In Richtlijn 80/1107 staat in Annex 1:

List of agents referred to in Article 3 (1), second indent, and Article 8 (1)

Acrylonitrile

Asbestos

Arsenic and compounds

Benzene

Cadmium and compounds

Mercury and compounds

Nickel and compounds

Lead and compounds

Chlorinated hydrocarbons :

- chloroform
- paradichlorobenzene
- carbon tetrachloride

De 80/1107 is ‘vervangen’ door Richtlijn 98/24. Daar staat in artikel 2:

For the purpose of this Directive, the terms used shall have the following meanings:

(a) ‘Chemical agent’ means any chemical element or compound, on its own or admixed, as it occurs in the natural state or as produced, used or released, including release as waste, by any work activity, whether or not produced intentionally and whether or not placed on the market;

De Engelse tekst licht verder toe dat asbest een chemische stof is zoals bedoeld in de Europese arborichtlijnen. Overigens wordt in artikel 13 lid 2 van de Richtlijn chemische agentia 98/24 specifiek een eerdere richtlijn over asbest aangepast, daarmee aangevend dat asbest inbegrepen is in de definitie.

Bijlage 5: Matrix onderzoek opdrachtgeverschap

Om inzicht te krijgen in het opdrachtgeverschap kan het handig zijn om een overzicht te maken van de mogelijke opdrachtgevers. Een hulpmiddel is onderstaande **matrix** die naar eigen inzicht aangevuld kan worden met voorbeeld bronnen die geraadpleegd zijn en gekoppeld kunnen worden aan een partij in het bouwproces (de mogelijke opdrachtgever).

Aanpak - Onderzoek in de brondocumenten welke partij als opdrachtgever naar voren komt. Controleer dit bij de betreffende partijen. Doe hetzelfde voor A en B.

Het overzicht van documenten kan worden aangevuld met andere relevante documenten die een indicatie geven wie zich als opdrachtgever opstelt.

Bron	Opdrachtgever	Ontwikkelaar	Aannemer	Toelichting
Model koopovereenkomst of andersoortig contract				
Getekende koopovereenkomst				
Aannemingsovereenkomst				
Overeenkomsten met aannemer				
V&G plan				
Kennisgeving				
Bouwveiligheidsplan				
Ontwerpde partij				
Opdracht voor ontwerp				
DBFMO contract etc.				

Bepaling voor rekening van en / of initiatief	Opdrachtgever	Ontwikkelaar	Aannemer	Toelichting
Voor rekening van				
Initiatief				

Aanpak: deze voorbeeldvragen helpen je om een overzicht te krijgen hoe de verdeling initiatief en voor rekening van ligt. Verwerk de uitkomst in de matrix.

Voorbeeldvragen

A. Initiatief

1. Wie heeft het dit plan ontwikkeld?
2. Wie heeft het initiatief genomen voor dit bouwproject?
3. Wie heeft de woningen ontworpen?
4. Wie heeft opdracht gegeven tot het ontwerp van de woningen?
5. (Vraag naar de overeenkomsten: koop/ aanneming, samenwerkingsovereenkomst, opdracht tot ontwerp/advies)
6. Wie heeft de grond aangekocht?
7. Kunt u iets zeggen over de bouwbestemming?
8. (Als er sprake is van een gesplitste koop/aanneemovereenkomst) Zit er een koppelp bepaling in de gesplitste koop/

aannemingsovereenkomst. Ja

9. Als een woning (of een aantal woningen) is verkocht wie geeft dan de feitelijke opdracht om te beginnen met bouwen.
10. Is dat per woning vastgelegd? (via bijvoorbeeld een overeenkomst tussen ontwikkelaar en aannemer?)
11. Bij de ontwerpde partij kunnen de vragen 1 t/m 4 onder het onderkopje Initiatief gesteld worden

B. Voor rekening van

1. Wie betaalt de rekening voor het bouwwerk?
2. Wie heeft de bouwmelding gedaan?
3. Wie laat het bouwwerk (gezond en veilig) bouwen?
4. Wie stelt eisen aan het bouwwerk?
5. Wie levert informatie of kennis?
6. Wie biedt randvoorwaarden (veilige bouwplaats, tijd, geld, planning)

Deze brochure is een uitgave van:

Nederlandse Arbeidsinspectie

Postbus 90801 | 2500 LV Den Haag
T 0800 51 51

Juli 2022 | Publicatie-nr. 22405097